

การพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร
DEVELOPMENT OF THE SATTHIVIHARIKA POTENTIAL OF PRECEPTORS IN
PHICHIT PROVINCE

พระครูพินิตสมาธิคุณ วิ. (สายัน ยุติโก)

Phrakhru Pinit Samathikhun Wi.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Suphakit.phak@mcu.ac.th

Received: 21 January 2026; Revised: 11 March 2026; Accepted: 11 March 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร และ 3) เพื่อเสนอการพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ 354 รูป วิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 22 รูป/คน และสนทนากลุ่ม 10 รูป/คน เพื่อยืนยันองค์ความรู้

ผลการวิจัยพบว่า

1. ศักยภาพของสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย 1) ด้านการศึกษา เน้นการปลูกฝังทัศนคติและปัญญา 2) ด้านการฝึกอบรม การฝึกอบรมสัทธิวิหาริกถือได้ว่าเป็นการเพิ่มพูนความรู้และ ทักษะในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดีการนำเอาหลักศีล สมาธิ และปัญญา คือการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น 3) ด้านการพัฒนาบุคคล การฝึกฝนที่สัทธิวิหาริกจนเกิดความสงบแห่งสติ และสภาพทั่วไปของการพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย 1) ด้านกายภาพ การดูแลสุขภาพร่างกายและการปรับตัวเข้ากับสังคม 2) ด้านศีลภาวนา ศีลการพัฒนาข้อวัตรปฏิบัติ กาย วาจา ให้เรียบร้อย 3) ด้านจิตตภาวนา การพัฒนาจิตใจซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของพฤติกรรม 4) ด้านปัญญา ภาวนา การดูแลเอาใจใส่จากพระอุปัชฌาย์ประดุจบิดา เพื่อให้เกิดความอบอุ่นและพัฒนาปัญญาควบคู่กับร่างกายที่แข็งแรง

3. การพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ทางวิชาการ 2) ด้านทักษะ 3) ด้านเจตคติ

คำสำคัญ : การพัฒนาศักยภาพ, สัทธิวิหาริก, พระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร

Abstract

This research aims to: 1) study the potential of the disciples of abbots in Phichit province; 2) study the factors affecting the potential of the disciples of abbots in Phichit province; and 3) propose ways to develop the potential of the disciples of abbots in Phichit province. A mixed-methods research design was used. Quantitative research collected data from a sample of 354 monks, analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. Qualitative research involved in-depth interviews with 22 key informants and focus group discussions with 10 monks to confirm the knowledge.

The research findings showed that:

1 . The potential of the disciples of the abbots in Phichit Province comprises: 1) Education: Emphasizing the cultivation of attitudes and wisdom; 2) Training: Training disciples is considered a great way to enhance their knowledge and skills in their work, applying the principles of morality, concentration, and wisdom—teaching by example, demonstrating by example, and living by example; 3) Personal development: Training disciples to achieve mental tranquility. This is the overall picture of the potential development of the disciples of the abbots in Phichit Province.

2. Factors influencing the potential of the disciples of the abbot in Phichit Province include: 1) Physical cultivation: taking care of physical health and adapting to society; 2) Moral cultivation: developing virtuous conduct in body and speech; 3) Mental cultivation: developing the mind, which is a fundamental basis of behavior; and 4) Wisdom cultivation: receiving care and attention from the abbot as if he were a father, to create warmth and develop intellect alongside physical health.

3 . Developing the potential of the disciples of the abbots in Phichit Province, comprising: 1) Academic knowledge, 2) Skills, and 3) Attitudes.

Keywords: Capacity Building, Sathiviharika, Preceptors in Phichit Province

บทนำ

พุทธศาสนามีหลักคำสอนอันเป็นเอกลักษณ์อันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของผู้คน ในอดีตจนปัจจุบันได้กลายมาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม อันเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่นำมาใช้ เป็นวัฒนธรรมและที่ได้นำมาปฏิบัติสืบๆ กันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน ที่เรียกกันว่า “การอุปสมบท” การอุปสมบทเป็นการนำเอาบุตรและหลานของตนเข้ามารับการศึกษาตามหลักธรรม คำสอนในทางพระพุทธศาสนาและเมื่อบุตรและหลานของตนได้ลาสิกขาออกไปก็จะถือว่าบุตรและ หลานของตนเองนั้น เป็นผู้ใหญ่ที่มีความสมบูรณ์นั่นเอง ในอีกมุมมองด้านหนึ่งนั้นการประกอบ พิธีกรรมในการอุปสมบทนั้นถือได้ว่าเป็นการสืบสานอายุพระพุทธศาสนา ซึ่งพระสงฆ์นั้นเป็นผู้นำ ด้านจิตวิญญาณของชุมชนในสังคมเป็นศูนย์กลางที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชน พระสงฆ์เป็นผู้ที่มี ข้อวัตรปฏิบัติที่ดีเป็นแบบอย่างในการประพฤติที่ดีสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วอันเป็นเพราะว่า

พระสงฆ์นั้น ได้รับการฝึกอบรมที่ดีจากพ่อแม่และครูบาอาจารย์ที่ดี ที่เราเรียกกันว่า “พระอุปัชฌาย์” การได้รับ การถ่ายทอดความรู้ที่ดีจากผู้ทรงความรู้อันเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิตของพระอุปัชฌาย์ และการที่ สัทธิวิหาริกได้รับการฝึกอบรมในองค์ความรู้ต่างๆ สิ่งเหล่านี้แล้วนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริง (พระธรรม ปิฎก, 2542)

ในการดำเนินชีวิตในโลกจริงนั้นพระอุปัชฌาย์ควรมุ่งฝึกฝนทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ ไปพร้อมๆ กันเพื่อให้เกิดมีสุขภาพที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านกายภาพนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา โดยทางกายนั้นมุ่งเสริมสุขภาพทางกายและให้มีสุขภาพที่แข็งแรงไม่มีการป่วยไข้ ในการทำความดีและการเข้า สังคมในส่วนรวม ส่วนทางด้านสุขภาพทางจิตใจและทางด้านปัญญาให้ ความรู้และความเข้าใจรู้แจ้งเห็นจริง ตามความเป็นจริง ทั้งหมดนี้เป็นเพียงแค่องค์ประกอบพื้นฐานที่มี ความสำคัญที่จะนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีใน สังคม สังคมยุคปัจจุบันพระอุปัชฌาย์มี อายุมากขึ้นการทำงานในภาระหน้าที่ก็เพิ่มมากขึ้นจนไม่มีเวลาและไม่สามารถคัดกรอง ตรวจสอบคุณสมบัติสัทธิวิหาริกก่อนบวชได้อย่างละเอียดผลเสียที่ส่งผลตามมาก็คือ สัทธิวิหาริกที่อุปสมบทเข้ามาไม่สามารถประพฤติและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอันดีงามที่ กำหนดไว้ได้ มีความ ประพฤติที่ผิดศีลผิดธรรมและไม่มีคุณธรรมไม่มีความเรียบร้อย ประพฤติออกนอกนอกลู่นอกทางไม่มีความสำรวม สังวรในอาจารย์ปฏิบัติอันดีงามของพระสงฆ์ มีการเสพสุราเมายาเสพติดเล่นการพนัน จึงส่งผลเสียหายต่อ คณะสงฆ์เป็น ส่วนรวม ทำให้พระอุปัชฌาย์ผู้ให้อุปสมบทสัทธิวิหาริกจึงต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบ (สำนักงาน เลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2542)

พระอุปัชฌาย์จึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ ในจังหวัดพิจิตร มีการแบ่งเขตการปกครองคณะ สงฆ์เป็น 12 อำเภอ มีวัดทั้งหมด 485 วัด มีพระภิกษุสามเณรจำนวน 3,068 รูป (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด พิจิตร, 2567) ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการพัฒนา สัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร เกิดขึ้น ด้วยตัวของพระอุปัชฌาย์เองที่ยังคงยึดหลัก ธรรมเนียมเก่าเป็นลักษณะระบบอุปถัมภ์คือ พระสังฆาธิการบาง รูปต้องการที่จะให้แก่อัทธิวิหาริกและการแต่งกายของพระอุปัชฌาย์ในบางรูปยังแต่งกายคือการห่มผ้า ไม่เป็น ปริณทลที่จะต้องทำตัวหรือแต่ง กายให้เป็นแบบอย่างหรือตัวอย่างที่ดีเจ้าคณะผู้ปกครอง และเกิดขึ้นด้วย สาเหตุอันมาจากสัทธิวิหาริกไม่มีความอดทนต่อคำสั่งสอนตติลาสิกการะ ตติในรส ของอาหาร ตติในความ งามสตรี และในปัจจุบันตติในเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น โทรศัพท์ เกมในมือถือ คอมพิวเตอร์ เพราะ มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตซึ่งในปัจจุบันมีการเชื่อมต่อกันภายนอกจึงเป็นสาเหตุหลักในการทำให้ขาดสติผลอ เลอจนถึงขั้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา “การพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ ในจังหวัด พิจิตร” เพื่อนำผลวิจัยมาเป็นข้อมูลประกอบการศึกษา ปรับปรุงแก้ไข ในการอบรมสัทธิวิหาริกของพระ อุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร และนำข้อมูลนำเสนอต่อเจ้าคณะปกครอง ให้ทราบ เพื่อจะได้หาแนวทางในการ แก้ไขปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ให้มีความ สมบูรณ์ในประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่คณะ สงฆ์อีกทั้งยังเป็นกรณีศึกษาเพื่อนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้ จากการวิจัยไปวางแผนพัฒนากิจการคณะสงฆ์อำเภออื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร
- 3) เพื่อนำเสนอการพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพสัทธิบริหารของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึก เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อ “การพัฒนาศักยภาพสัทธิบริหารของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งไว้ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ปฏิบัติ เช่น สัทธิบริหารจำนวน 8 รูป พระสังฆาธิการ จำนวน 7 รูป พระอุปัชฌาย์ จำนวน 6 รูป โดยผู้วิจัยทำการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวน 21 รูป และ 2) กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วไป (General Informant หรือ GI) กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้แก่ ผู้อำนวยการ นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ ผู้นำท้องถิ่น ไวยาวัจกร และกรรมการวัด โดยผู้วิจัย ทำการคัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน 10 คน

(2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาแนวคิด “การพัฒนาศักยภาพสัทธิบริหารของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร” โดยมีประเด็นปัญหาที่เจาะจงกับกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ พระสังฆาธิการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และประชาชนจำนวนทั้งสิ้น 10 รูปหรือท่าน

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรที่สามารถตอบแบบสอบถามได้คือพระสงฆ์ในพื้นที่จังหวัดพิจิตรโดยมีกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์ทั้งสิ้นจำนวน 12 อำเภอ ซึ่งมีจำนวนพระสงฆ์ทั้งสิ้นจำนวน 3,068 รูป10 ได้จำนวนกลุ่มประชากรตัวอย่างจำนวน 354 รูป

ด้วยเหตุที่นำมาเป็นตัวแปรในการศึกษาเพราะเกิดจากเป็นแนวคิดพื้นฐานและเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการปฐกษาการพัฒนาศักยภาพพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดพิจิตรจากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญตามหลักการพัฒนาศักยภาพ ซึ่งส่งผลต่อศักยภาพสัทธิบริหารของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตรได้โดยตรง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

2.2 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

2.3 แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยการสร้างเครื่องมือ ได้ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาความ แบบบรรยายิบาย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ

2) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

4) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ได้แก่ แบบสอบถาม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย ทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา “การพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร” สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยการจัดระบบเนื้อหาตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย แล้วทำการแปลผลเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ศักยภาพของสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย 1) ด้านการให้การศึกษา การสนับสนุนในการให้การศึกษาของสัทธิวิหาริก เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังคุณค่าและทัศนคติ การเติมความรู้ การใช้วิจารณ์ญาณ ความเข้าใจ และปัญญา 2) ด้านการฝึกอบรม การฝึกอบรมสัทธิวิหาริกถือได้ว่าเป็นการเพิ่มพูนความรู้และ ทักษะในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดีการนำเอาหลักศีล สมาธิ และปัญญา คือการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น 3) ด้านการพัฒนาบุคคล การฝึกฝนที่ สัทธิวิหาริกจนเกิดความสงบแห่งสติ และสภาพทั่วไปของการพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ใน จังหวัดพิจิตร คือ (1) จุดแข็ง การพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตรที่ส่งผลในการ พัฒนาบุคลากรได้ดีเป็นเพราะพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตรมีการคัดกรอง หรือคัดเลือกสัทธิวิหาริก (2) จุดอ่อน การคัดเลือกคัดกรองสัทธิวิหาริกเข้ามาในพระพุทธศาสนา ขาดการตรวจสอบที่มาของสัทธิวิหาริกจึง ทำให้เกิดปัญหาตามมาทีหลัง (3) โอกาส วิธีการพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกที่ต้องมีการวางแผน (4) อุปสรรค ปัจจุบัน การพัฒนาและการฝึกอบรมสัทธิวิหาริกที่อุปสมบท เข้ามาในพระพุทธศาสนานั้นมีเวลาน้อยไม่เท่ากัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตรโดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ประกอบด้วย 1) ด้านกายภาวนา พระอุปัชฌาย์ให้คำแนะนำแก่สัทธิวิหาริกให้หมั่นออกกำลังกายอยู่ เสมอๆ และให้คำแนะนำในการปรับตัวในการอยู่ร่วมกับทางสังคมด้วยการพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง 2) ด้าน ศีลภาวนา ศีลภาวนาเป็นการพัฒนาให้สัทธิวิหาริกด้านของข้อวัตรปฏิบัติ ในการประพฤติของตนเองเพื่อให้ก้าว ไปสู่สภาวะทางด้านสังคมการประพฤติทางกาย ทางวาจา ให้มีความเรียบร้อย 3) ด้านจิตตภาวนา การพัฒนา ทางด้านจิตใจในทางพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นสิ่ง สำคัญที่สุด จิตใจถือได้ว่าเป็นพื้นฐานและเป็น องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในพฤติกรรมของสัทธิวิหาริก เพราะว่าความคิดการพูด และการกระทำล้วนแต่มา จากจิตใจทั้งสิ้น 4) ด้านปัญญาภาวนา พระอุปัชฌาย์จะต้องคอยดูแล เอาใจใส่ รักษา เพื่อให้ สัทธิวิหาริกนั้น เกิดความอบอุ่นเหมือนหนึ่งว่าบิดาของตนดูแลคอยห่วงใยอยู่เสมอในการพัฒนาทาง ร่างกายที่ดีเมื่อร่างกายดี จิตใจก็ดีตาม

3. การพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ทาง วิชาการ พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ในการคัดเลือกกุลบุตรเพื่อให้การ อุปสมบทแก่กุลบุตร การฝึกฝนอบรมเริ่ม ตั้งแต่อ่อนอุปสมบทในฝึกหัดการนุ่งห่มผ้าจีวร การกราบ การไหว้ การให้ความเคารพแก่พระสงฆ์ 2) ด้าน ทักษะ พระอุปัชฌาย์อบรมสั่งสอนสัทธิวิหาริกในการปฏิบัติด้านไตรสิกขาเพื่อให้สัทธิวิหาริกได้รับการเรียนรู้ใน ด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยโดยให้มีการประชุม สัทธิวิหาริกเพื่ออบรมสั่งสอนทุกกึ่งเดือน 3) ด้าน เจตคติ ในการดูแลสัทธิวิหาริกที่การสนับสนุนทางด้านการศึกษาแก่สัทธิวิหาริก โดยยึดเป้าหมายหลักไว้ คือ

เพื่อให้สัทธิดาริกบรรลุคุณธรรมสูงสุดในพระพุทธศาสนาเพื่อให้ สัทธิดาริกได้ช่วยกันรักษาและสืบสานอายุพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรมีอายุยืนยาวจนหมดอายุของพระพุทธศาสนา

อภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ศักยภาพของสัทธิดาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร พบว่า 1) ด้านการให้การศึกษา การสนับสนุนในด้านการให้การศึกษาของสัทธิดาริก เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังคุณค่าและทัศนคติ การเติมความรู้ การใช้วิจารณ์ญาณ ความเข้าใจ และปัญญา 2) ด้านการฝึกอบรม การฝึกอบรมสัทธิดาริกถือได้ว่าเป็นการเพิ่มพูนความรู้และ ทักษะในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดีการนำเอาหลักศีล สมาธิ และปัญญา คือการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น 3) ด้านการพัฒนาบุคคล การฝึกฝนที่สัทธิดาริกจนเกิดความสงบแห่งสติ และสภาพทั่วไปของการพัฒนาศักยภาพสัทธิดาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร คือ (1) จุดแข็ง การพัฒนาศักยภาพสัทธิดาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตรที่ส่งผลในการพัฒนาบุคลากรได้ดีเป็นเพราะพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตรมีการคัดกรอง หรือคัดเลือกสัทธิดาริก (2) จุดอ่อน การคัดเลือกคัดกรองสัทธิดาริกเข้ามาในพระพุทธศาสนา ขาดการตรวจสอบที่มาของสัทธิดาริกจึงทำให้เกิดปัญหาตามมาทีหลัง (3) โอกาส วิธีการพัฒนาสัทธิดาริกที่ต้องมีการวางแผน (4) อุปสรรค ปัจจุบันการพัฒนาและการฝึกอบรมสัทธิดาริกที่อุปสมบท เข้ามาในพระพุทธศาสนานั้นมีเวลาน้อยไม่เท่ากัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิจิตรธรรมวิภา (บุญเลิศ ปญญาอุโธ) (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการส่งเสริมการปฏิบัติ ธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผลการวิจัยพบว่า ควรจัดให้มีพื้นที่ สำหรับให้ประชาชนสามารถเข้าปฏิบัติธรรมได้ตลอดทั้งปี ไม่จำเพาะว่าต้องเป็นสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดที่ได้รับการแต่งตั้งจากมหาเถรสมาคมเท่านั้น หากวัดใดมีสภาพวัด สถานที่ที่เหมาะสม ตามหลักของอวาสสัปปายะ ก็สามารถเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมได้เช่นกัน ลักษณะของสถานที่ที่มี ความสัปปายะ ได้แก่ มีความสงบ ร่มรื่น มีพื้นที่ปฏิบัติแยกจากที่พัก การเดินทางสะดวก มีความ ปลอดภัย มีเครื่องอำนวยความสะดวกพอเหมาะแก่การเข้าปฏิบัติธรรม เป็นต้น ต้องส่งเสริมให้วัดทุก วัดเป็นสถานที่ที่สอนปฏิบัติธรรม วัดเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติธรรม ด้านสถานที่จึงมีความสำคัญ ต้องมีความสัปปายะ เพื่รองรับผู้ปฏิบัติธรรมได้ทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ อาคารสถานที่ เพียงพอ แบ่งออกเป็นสัดส่วนระหว่างที่พักกับที่ปฏิบัติธรรม มีความเงียบสงบ ร่มรื่น ปลอดภัย และ สะดวกสบาย สถานที่สำหรับการปฏิบัติธรรมบางแห่งบางที่สามารถจัดการเรื่องภูมิทัศน์ให้มีความสวยงาม ร่มเย็นและเป็นธรรมชาติ

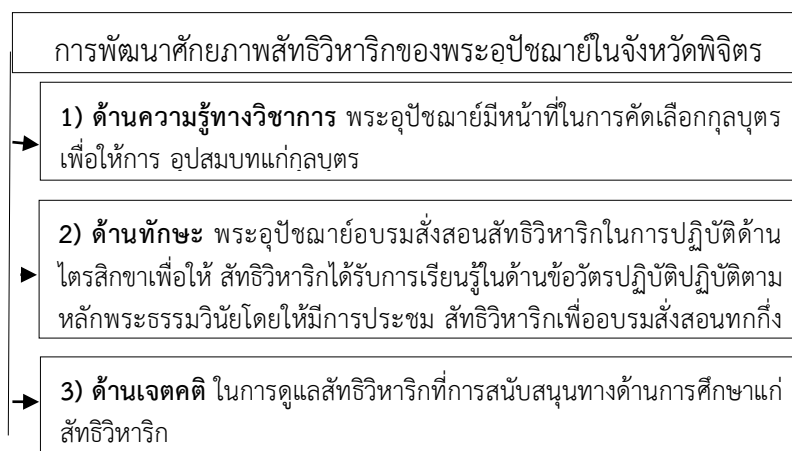
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพสัทธิดาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร พบว่า 1) ด้านกายภาวนา พระอุปัชฌาย์ให้คำแนะนำแก่สัทธิดาริกให้หมั่นออกกำลังกายอยู่ เสมอๆ และให้คำแนะนำในการปรับตัวในการอยู่ร่วมกับทางสังคมด้วยการพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง 2) ด้านศีลภาวนา ศีลภาวนาเป็นการพัฒนาให้สัทธิดาริกด้านของข้อวัตรปฏิบัติ ในการประพฤติดังตนเองเพื่อให้ก้าวไปสู่สภาวะทางด้านสังขมการประพฤติดังกาย ทางวาจา ให้มีความเรียบร้อย 3) ด้านจิตตภาวนา การพัฒนาทางด้านจิตใจในทางพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นสิ่ง สำคัญที่สุด จิตใจถือได้ว่าเป็นพื้นฐานและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในพฤติกรรมของสัทธิดาริก เพราะว่าความคิดการพูด และการกระทำล้วนแต่มาจากจิตใจทั้งสิ้น 4) ด้านปัญญาภาวนา พระอุปัชฌาย์จะต้องคอยดูแล เอาใจใส่ รักษา เพื่อให้ สัทธิดาริกนั้นเกิดความอบอุ่นเหมือนหนึ่งว่าบิดาของตนดูแลคอยห่วงใยอยู่เสมอในการพัฒนาทาง ร่างกายที่ดีเมื่อร่างกายดี จิตใจก็ดีตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุทิน อธิปญโญ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัย พบว่า พระอุปัชฌาย์เป็นผู้ประกอบด้วยกองศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อ

นำเอาความรู้เหล่านั้นมา อบรมสั่งสอนสัทธิวิหาริกของตนให้มีความเข้าใจในหลักพระธรรมวินัยปฏิบัติได้ถูกต้อง และการฝึกอบรมทบทวนให้ความรู้แก่พระอุปัชฌาย์ในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมขั้นตอนต่างๆ ให้มีการประกอบพิธีกรรมให้สอดคล้องเหมือนกันทุกๆ วัดในการบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตร

3. การพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร พบว่า 1) ด้านความรู้ทางวิชาการ พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ในการคัดเลือกกุลบุตรเพื่อให้การ อุปสมบทแก่กุลบุตร การฝึกฝนอบรมเริ่มตั้งแต่ก่อนอุปสมบทในฝึกหัดการนุ่งห่มผ้าจีวร การกราบ การไหว้ การให้ความเคารพแก่พระสงฆ์ 2) ด้านทักษะ พระอุปัชฌาย์อบรมสั่งสอนสัทธิวิหาริกในการปฏิบัติด้านไตรสิกขาเพื่อให้สัทธิวิหาริกได้รับการเรียนรู้ในด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยโดยให้มีการประชุม สัทธิวิหาริกเพื่ออบรมสั่งสอนทุกกึ่งเดือน 3) ด้านเจตคติ ในการดูแลสัทธิวิหาริกที่การสนับสนุนทางด้านการศึกษแก่สัทธิวิหาริก โดยยึดเป้าหมายหลักไว้ คือ เพื่อให้สัทธิวิหาริกบรรลุคุณธรรมสูงสุดในพระพุทธศาสนาเพื่อให้ สัทธิวิหาริกได้ช่วยกันรักษาและสืบสานอายุ พระศาสนาให้มั่นคงถาวรมีอายุยืนยาวจนหมดอายุของพระศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุทรปราการ (เฉลิม ปภังกร) (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของพระอุปัชฌาย์ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์แบ่ง ได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) การพัฒนาศักยภาพพระอุปัชฌาย์ในคุณสมบัติตามพระวินัย คือมีศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติญาณทัศนะ มีศรัทธา มีหิริโอตตัปปะ มีความเพียร มีสติ มีมารยาทงดงาม เป็น สัมมาทริชฺฐชนช่วยช่วยเหลือ สัทธิวิหาริก ยามเจ็บป่วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต) (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสตามหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมให้พัฒนาภาวะผู้นำ มีความรับผิดชอบต่ตนเอง การเป็นแบบอย่างที่ดี ช่วยเหลือผู้อื่น และการติดต่อสื่อสารที่ดีกับชุมชน ด้านการเผยแผ่ ควรส่งเสริม ให้มีภาวะผู้นำทางวิญญาณ การติดต่อสื่อสารที่ดี มีทักษะในการใช้วัตรกรรมทางเทคโนโลยี มีความ เชี่ยวชาญในศาสตร์ และทักษะการถ่ายทอดความรู้

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร ผู้วิจัย สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตรผู้วิจัยสรุปการวิจัยได้ ดังนี้

1. ศักยภาพของสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร ได้แก่ 1) ด้านการให้การศึกษา การสนับสนุนในด้านการให้การศึกษาของสัทธิวิหาริก เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังคุณค่าและทัศนคติ 2) ด้านการฝึกอบรม การฝึกอบรมสัทธิวิหาริกถือได้ว่าเป็นการเพิ่มพูนความรู้และ ทักษะในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี 3) ด้านการพัฒนาบุคคล การฝึกฝนที่สัทธิวิหาริกจนเกิดความสงบแห่งสติ และสภาพทั่วไปของการพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร (1) จุดแข็ง มีการคัดกรอง หรือคัดเลือกสัทธิวิหาริก (2) จุดอ่อน ขาดการตรวจสอบที่มาของสัทธิวิหาริกจึงทำให้เกิดปัญหาตามมาทีหลัง (3) โอกาส วิธีการพัฒนาสัทธิวิหาริกที่ต้องมีการวางแผน (4) อุปสรรค ปัจจุบันการพัฒนาและการฝึกอบรมสัทธิวิหาริกที่อุปสมบท เข้ามาในพระพุทธศาสนานั้นมีเวลาน้อยไม่เท่ากัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร ได้แก่ 1) ด้านกายภาพนา พระอุปัชฌาย์ให้คำแนะนำแก่สัทธิวิหาริกให้หมั่นออกกำลังกายอยู่ เสมอๆ 2) ด้านศีลภาวนา ศีลภาวนาเป็นการพัฒนาให้สัทธิวิหาริกด้านของข้อวัตรปฏิบัติ ในการประพจน์ของตนเองเพื่อให้ก้าวไปสู่สุขภาวะทางด้านสังคม 3) ด้านจิตตภาวนา การพัฒนาทางด้านจิตใจในทางพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นสิ่ง สำคัญที่สุด 4) ด้านปัญญาภาวนา พระอุปัชฌาย์จะต้องคอยดูแล เอาใจใส่ รักษา เพื่อให้ สัทธิวิหาริกนั้นเกิดความอบอุ่นเหมือนหนึ่งว่าบิดาของตนดูแลคอยห่วงใยอยู่เสมอ

3. การพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร ได้แก่ 1) ด้านความรู้ทางวิชาการ พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ในการคัดเลือกกุลบุตรเพื่อให้การ อุปสมบทแก่กุลบุตร 2) ด้านทักษะ พระอุปัชฌาย์อบรมสั่งสอนสัทธิวิหาริกในการปฏิบัติด้านไตรสิกขาเพื่อให้สัทธิวิหาริกได้รับการเรียนรู้ในด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยโดยให้มีการประชุม 3) ด้านเจตคติ ในการดูแลสัทธิวิหาริกที่การสนับสนุนทางด้านการศึกษาแก่สัทธิวิหาริก โดยยึดเป้าหมายหลักไว้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตรควรส่งเสริมด้านการพัฒนาบุคคลให้ครอบคลุมในทุกๆ พื้นที่

1.2 พระอุปัชฌาย์ควรสนับสนุนให้มีการผลิตตำรา บทเรียน และ เอกสารในการเรียนรู้ของสัทธิวิหาริกทั้งในหลักสูตรระยะสั้น และหลักสูตรระยะยาว

1.3 พระอุปัชฌาย์ควรส่งเสริมให้สัทธิวิหาริกได้ศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรม - บาลีและแผนกสามัญและ ในระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 พระอุปัชฌาย์มีการนำทักษะ คือประสบการณ์ชีวิตมาใช้ เพื่อปรับปรุงในการทำหน้าที่เป็นพระอุปัชฌาย์ ให้ดีขึ้น

2.2 สัทธิวิหาริกมีการวางแผนในการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรในด้านทักษะ ด้านการใช้ ICT เพื่อการปฏิบัติงานสามารถทำงานได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและทันต่อ การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจสังคม เทคโนโลยีการทำงานในองค์กรต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

2.3 การฝึกอบรมสัทธิวิหาริกได้รับการพัฒนาการเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วควรมีการวางแผนในการส่งเสริมพัฒนา บุคลากรในด้านต่างๆ

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพสัทธิวิหาริกของในจังหวัดอื่นๆ และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์

3.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพระอุปัชฌาย์ช่วยพัฒนาส่งเสริมสุขภาพของสัทธิวิหาริก เพื่อให้มีสุขภาพที่แข็งแรงและไม่ให้ผิดกับพระธรรมวินัย

3.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการฝึกอบรมให้สัทธิวิหาริกให้ใช้ปัญญาพิจารณาให้ทันตามสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดนิรโรคธรรม 5 ประการที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตนเอง

3.4 ควรศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดพิจิตร เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสมุทรประภากร (เฉลิม ปภังกร). (2558). การพัฒนาศักยภาพของพระอุปัชฌาย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2542). สอนนาค-สอนทิต ชีวิตพระชีวิตชาวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร.
- พระครูวิจิตรธรรมวิวัช (บุญเลิศ ปญญาวุธ). (2558). การพัฒนาการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของสำนัก ปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุทิน อธิปญโญ (2564). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัด. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต) (2562). การพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสตามหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการ งานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร. (2567). ทำเนียบพระสังฆาธิการ-ทะเบียนวัดจังหวัดพิจิตร ปี 2567. พิจิตร : สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร.
- สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2542). คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา.